

واکاوی عوامل موثر در تقویت ارزش‌های اخلاقی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان بندرترکمن

در سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰

امید کُر^a، معین قورچائی^b

^aآموزگار دوره ابتدایی و دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه خوارزمی، تهران.

^bآموزگار دوره ابتدایی و دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی موسسه آموزش عالی شمس گنبد.

نویسنده مسئول: امید کُر (omidkor7545@gmail.com, 09919570034)

چکیده: این پژوهش با هدف واکاوی عوامل موثر در تقویت ارزش‌های اخلاقی دانش‌آموزان دوره ابتدایی صورت پذیرفت. روش پژوهش توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل همه معلمان مدارس ابتدایی شهرستان بندرترکمن در سال تحصیلی ۱۴۰۱_۱۴۰۰ می‌باشد (N=20). ابزار تحقیق پس از مصاحبه‌های صورت گرفته، پرسش‌نامه محقق‌ساخته‌ای که به صورت طیف لیکرت 5 گزینه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف می‌باشد، تعیین شد. روایی پرسش‌نامه مورد تایید اساتید راهنما می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان داد که زمینه‌های اخلاقی و رفتاری و عوامل موثر بر آن‌ها در دوران کودکی وجود دارد؛ همچنین رابطه معناداری بین شاخص‌های خانواده، مدرسه و جامعه با تقویت ارزش‌های اخلاقی در دانش‌آموزان وجود دارد.

کلمات کلیدی: ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی؛ کودکان؛ دوره ابتدایی؛ تعلیم و تربیت.

۱. مقدمه

بزرگان، اندیشمندان و علمای هر جامعه‌ای خواهان این هستند که جامعه را به سمت زندگی سالم و با آسایش و آرامشی واقعی هدایت نمایند، توجه همگان را به دوران کودکی و اهمیت بالای این دوران جلب می‌کنند و راهنمایی‌هایی را در این باره ارائه می‌کنند. حضرت علی (ع) در این باره می‌فرماید: «هر کسی در کودکی تعلیم نبیند، در بزرگی نیز به مقام ارجمندی نمی‌رسد» [2]. امروزه آموزش به یکی از اجزای فعالیت‌های عملی-فرهنگی در جامعه جهت حذف کمبودهای موجود در تمام عرصه‌ها مطرح است [15].

در صورتی که مفاد درسی با هدف تربیت انسان مستقل، سالم، باقابلیت و وجدان کاری باشد، قطعاً بازده آموزش را بالا خواهد برد. در سیستم آموزشی روزآمد و مطابق با نیازهای اجتماعی دانش‌آموزان، با امید به آینده دوره آموزشی را طی می‌نمایند [12]. کودک با توجه به زمینه‌های اخلاقی که در محیط خانواده از والدین و سایر اعضای دیگر کسب می‌کند، با ورود به محیط مدرسه با معلمانی مواجه می‌شود که مسئولیت تعلیم و تربیت وی را عهده‌دار هستند، همچنین خود را در میان نوآموزان هم سن و سال خویش مشاهده می‌کند که آن‌ها نیز در محیط‌های خانوادگی خود، از زمینه‌های اخلاقی تاثیر پذیرفته‌اند. اینجانب که اگر مربی در زمینه تعلیم و تربیت آگاهی و ویژگی‌های لازم را داشته باشد، می‌تواند تغییرات لازم را در اخلاق و رفتار کودکان ایجاد کند [2].

واژه ارزش در فرهنگ معین فارسی به معنای بها، ارج، ارز، قیمت، قدر، برانندگی، شایستگی، زیندگی، قابلیت و استحقاق می‌باشد [10]؛ به عبارت دیگر ارزش، مفاهیمی مطلوب، یاد گرفته شده و سازه‌های نظری هستند که انتخاب‌ها بر اساس آن‌ها صورت می‌گیرند و فرد را به حمل و می‌دارد [1]. واژه ارزش دارای معانی بسیاری است؛ اما «اینکلس معتقد است که وجه مشترک تعریف ارزش، از سوی بسیاری از جامعه‌شناسان و مردم‌شناسان، تصدیق این حقیقت است که ارزش عبارت از نتیجه‌گایی اهداف و مقاصد کنش اجتماعی است» [5]. ارزش‌ها از باورهای مردم یک جامعه سرچشمه می‌گیرد و جنبه رسمی و قانونی ندارند. هر چقدر که مردم یک جامعه به ارزش‌های خود بیشتر پایبند باشند، به همان میزان جامعه پیشرفت خواهد کرد. میر کمالی در مطالعه‌ای بر این باور است که «رسالت آموزش و پرورش به عنوان نهادی آرمانی، مقدس و محوری، تقویت ارزش‌ها است. میر کمالی این ارزش‌ها را به سه دسته تقسیم می‌کند. ۱- مطلق، ۲- نسبی و ۳- زمینه‌ای و شخصی» [14].

آموزش ارزش‌ها همواره بخش مهمی از اهداف نظام‌های تربیتی است؛ زیرا این نظام‌ها به منزله بخشی اساسی از کار خود در پی آن هستند که فرهنگ و ارزش‌های آن را به نسل آینده انتقال دهند [4]. اما آنچه در این میان اهمیت بیشتری دارد این است که چه عواملی باعث تقویت ارزش‌های اخلاقی در دانش‌آموزان می‌شود. ربانی و شهابی ارزش‌های اخلاقی را در چهار بعد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بررسی کرده‌اند و شامل مولفه‌هایی نظیر صداقت و راستگویی، یکرنگی، اخلاص، درستکاری، خیرخواهی، کمک به دیگران، گذشت، امانت‌داری، پایبندی به قول و قرار، انصاف و عدالت می‌باشد [5].

ارزش‌ها به مثابه پدیده‌های اجتماعی نقش اساسی در شکل‌گیری، کنترل و پیش‌بینی کنش‌ها و گرایش‌های افراد جامعه داشته‌اند و عنصری مرکزی در ساختار فرهنگی جوامع به شمار می‌روند. اخلاق و ارزش‌های اخلاقی تعیین‌کننده رفتارهای انسان‌ها می‌باشند و میزان تمایل افراد یک جامعه به ارزش‌های اخلاقی، می‌تواند موجبات انحراف یا جلوگیری از انحرافات اجتماعی را در جامعه به وجود آورد و به‌طور کلی جامعه‌ای که افراد آن پایبند به اخلاق و ارزش‌های اخلاقی نباشند، دیر یا زود به زوال کشیده خواهد شد. بیشتر برخوردهایی که در مدارس بین دانش‌آموزان و نیز دانش‌آموزان با معلمان پیش می‌آید، ناشی از این است که ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی آن‌چنان که باید و شاید در وجود دانش‌آموزان نهادینه نشده‌اند. زمانی که دو نفر خود را موظف به داشتن تعهد یا صداقت به عنوان یک ارزش اخلاقی ندانند، خیلی راحت به یکدیگر خیانت می‌کنند. امروزه گله و شکایت معلمان و نیز والدین از دانش‌آموزان را می‌توان به عنوان شواهدی از ضعیف شدن ارزش‌های اخلاقی دانست [13].

با استفاده از روش القا، تبلیغ، استدلال و منطق، الگوی عملی، رفتار و گفتار و داستان سرایی می‌توان ارزش‌ها را در بین انسان‌ها در سنین کودکی و نوجوانی درونی کرد ولی انسان برای حفظ آن‌ها همیشه به تذکر و یادآوری نیاز دارد [6]. با توجه به موارد ذکر شده و سایر مطالعات می‌توان بیان داشت که اگر نظام ارزشی یک جامعه به درستی در زمان کودکی شکل بگیرد به مرور زمان در سنین بالا نهادینه می‌گردد و جامعه به یک نظام صد در صد ارزشی مبدل می‌گردد و بدون تردید می‌توان گفت که موفقیت‌ها در بستر جامعه‌ای ارزی امکان پذیر هستند [7].

با توجه به موارد مذکور، سوال اینجا است که چه عواملی در تقویت ارزش‌های اخلاقی فراگیران دوره ابتدایی شهرستان بندرترکمن در سال تحصیلی 1401_1400 تاثیر گذارند؟ امید است که با شناسایی این عوامل و ارائه یافته‌های پژوهش حاضر به مسئولین مربوطه، شاهد تحقق جامعه‌ای آرمانی و ارزش-مدار باشیم و باعث گسترش، تقویت و نهادینه شدن ارزش‌های اخلاقی در جامعه خود شویم.

1.1. فرضیه‌های پژوهش

- 1) زمینه اخلاقی تمامی رفتارها در دوران کودکی اتفاق می‌افتد و هر یک از عوامل موثر به شکلی که بر دیگری اثرگذار است عمل می‌کند.
- 2) مولفه‌ها و شاخص‌های موثر در تقویت ارزش‌های اخلاقی فراگیران که در چهارچوب متشکل از خانواده، مدرسه و جامعه است، شکل می‌گیرند.

2.1. اهمیت پژوهش

در عصر حاضر، نیاز به توجه به ارزش‌ها مخصوصاً ارزش‌های اخلاقی بیشتر از هر زمان دیگری حائز اهمیت است. در نظام آموزش و پرورش جامعه ما با وجود اینکه به پرورش و تربیت کودکان بر اساس ارزش‌های اخلاقی توجه خاصی می‌شود، اما شواهد حاکی از آن است که در سال‌های اخیر، به دلیل همه‌گیری ویروس منحوس کرونا و ادامه فعالیت مدارس به صورت مجازی و خانه‌نشینی دانش‌آموزان، از ارزش‌های اخلاقی جامعه نظیر آداب معاشرت در جمع، مسئولیت-پذیری، صداقت و امانتداری آگاهی کمی دارند؛ به طوری که هنوز در دانش‌آموزان، به ویژه دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی، این ارزش‌ها به صورت کامل نهادینه نشده است و نظام اخلاقی در بین قشر کم سن و سال جامعه کارایی گذشته خود را از دست داده است. بنابراین بیش از هر زمان دیگری لازم است که به بررسی‌های نظری و میدانی در حوزه تربیت بر اساس ارزش‌های اخلاقی بپردازیم.

اهمیت آموزش ارزش‌ها را می‌توان از توجه به این نکته نیز دریافت که نظریه‌های اخلاقی در واقع در صد ارائه معیارها و ملاک‌هایی برای ارزش‌گذاری رفتارهای انسان هستند و مکاتب گوناگون اخلاقی از این رهگذر شکل پذیرفته‌اند. درست است که انسان برای رسیدن به کمال و سعادت و خوشبختی، چاره‌ای به جز پذیرفتن زندگی اجتماعی و حضور در جامعه ندارد و هر چند که زندگی فردی نمی‌تواند انسان را به سعادت راهنمایی کند، اما این واقعیت را نمی‌توان نادیده گرفت که هر زندگی جمعی نیز نمی‌تواند انسان را به کمال مطلوب و سعادت و خوشبختی راهنمایی کند. جامعه‌ای می‌تواند راهنمایی خوبی برای انسان باشد که پیش از هر چیز خودش از هویتی ثابت و قوی برخوردار باشد و این امر بستگی به ارزش‌های حاکم بر آن جامعه دارد. لذا ارزش‌های حاکم در هر زمان و مکانی باید راه رفتارهای فردی و اجتماعی افراد را هموار کند [7]. اهمیت مفهوم ارزش اخلاقی را از توجه به این نکته می‌توان دریافت که نظریه‌های اخلاقی در واقع درصد ارائه معیارها و ملاک‌هایی برای ارزش‌گذاری رفتارهای انسان هستند و مکاتب گوناگون اخلاقی نیز از این رهگذر شکل یافته‌اند [11].

3.1. پیشینه پژوهش

ربانی و شهبایی [5]، در پژوهشی تحت عنوان "ارزشهای اخلاقی جوانان شهری اصفهان" به بررسی ارزش‌های اخلاقی نظیر صداقت، درستکاری، عدالت، پابندی به قول و قرار، امانت‌داری و اخلاص می‌پردازد. در انجام این پژوهش از روش پیمایشی استفاده شد. برای جمع‌آوری داده‌های میدانی با 300 جوان با استفاده از پرسشنامه مصاحبه شد. روش نمونه‌گیری این پژوهش، روش نمونه‌گیری دو مرحله‌ای است. نتایج حاصل نشان می‌دهد ارزش‌های اخلاقی از اهمیت زیادی برای جوانان برخوردار نیستند. اکثر شاخص‌های اخلاقی کمتر از حد متوسط هستند. و نیز بیشتر ارزش‌های اخلاقی کمتر مورد توجه افراد قرار گرفته یا کمتر رعایت می‌شوند.

مهدوی و زارعی [13]، در پژوهشی تحت عنوان "عوامل موثر در گرایش نوجوانان به ارزش‌های اخلاقی (مطالعه موردی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی استان همدان در سال تحصیلی 84_83)" از نظریه‌های مختلف روانشناسی و جامعه‌شناسی استفاده شده است. پژوهش به روش پیمایش مقطعی و با استفاده از ابزار پرسشنامه روی 817 نفر دانش‌آموز دختر و پسر سال سوم راهنمایی استان همدان (شهری و روستایی) با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای، اجرا شده است. در پایان نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای پابندی والدین، انتظار فایده، باورهای مذهبی دانش‌آموز، پذیرش اجتماعی، پابندی معلمان و رضایت اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر مثبت و معنی‌داری بر گرایش دانش‌آموزان به ارزش‌های اخلاقی داشته‌اند.

مرادی [9]، در پایان‌نامه ارشد خود با عنوان "عوامل و موانع درونی شدن ارزش‌ها" به این نتیجه رسیدند که ارزش‌های اسلامی از ارزش‌های انسانی جدا نیست و منطبق بر فطرت انسان است و عواملی همچون آموزش، مشاهده، تجربه، اراده، ایمان و ... در درونی شدن ارزش‌ها موثرند. از طرف دیگر موانعی مانند محیط نامساعد، تربیت، وسوسه‌های شیطان، اشتغال دنیوی، هوای نفس، ضعف اراده، غفلت، جهل و ... از درونی شدن ارزش‌ها جلوگیری می‌کنند و در نهایت این که عامل درونی شدن ارزش‌ها عشق الهی می‌باشد.

برقی و خلیلی [3]، در مقاله مشابهی تحت عنوان "بررسی درونی کردن ارزش‌های دینی و اسلامی در میان دانش‌آموزان متوسطه"، جامعه آماری شامل تمام مربیان پرورشی و مشاوران مدارس شهرستان هوراند (N=30) و ابزار تحقیق پرسش‌نامه محقق ساخته در قالب 29 پرسشگر و به صورت 5 گزینه‌ای می‌باشد.

این مقاله به روش توصیفی-پیمایشی انجام شده است. روایی پرسشنامه نیز به تایید اساتید راهنما و مشاوران مربوطه رسیده است. نتایج این تحقیق نشان داد که در سطح معنا داری بین شیوه‌های تربیتی مدیران، معاونان، مشاوران، مربیان پرورشی، محتوای دروس آموزشی، محیط فیزیکی مدرسه و اجرای برنامه‌های مذهبی مدارس با درونی کردن ارزش‌های دینی و اسلامی در دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

سوهانی [8]، در پژوهشی مشابه دیگر تحت عنوان "شیوه‌های تعمیق باورهای دینی در کودکان" بیان می‌کنند که تربیت دینی کودک یک ضرورت است. عمق بخشیدن به آموزه‌های دینی در کودکان، آنان را از آسیب‌های اخلاقی و اجتماعی مصون می‌دارد؛ چرا که بسیاری از خطاها و شرارت‌های افراد ناشی از نداشتن تربیت دینی و اخلاقی می‌باشد و درونی شدن ارزش‌های دینی سبب می‌گردد آنان در برابر این انحرافات مقاومت بیشتری داشته باشند. جهت آشنایی و نهادینه شدن معارف دینی در کودکان، این کار باید از دوره کودکی و نوجوانی شروع شود. درخت پرثمر تربیت آنگاه به بار می‌نشیند که نظریه‌های تربیتی در قالب شیوه‌های صحیح و درست به اجرا درآید. روش‌های تشویق، الگوفرینی، محبت‌ورزی، بصیرت‌بخشی و قصه‌گویی از جمله مؤثرترین و بهترین روش‌های قرآنی یاری‌رسان هستند.

4.1. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر اهداف کاربردی، از نظر داده‌ها کمی و از نظر ماهیت، توصیفی-پیمایشی است و ابزار پژوهش داده‌هایی است که در مصاحبه‌های صورت گرفته، به وسیله یک پرسشنامه 15 ماده‌ای جمع‌آوری شده است. این پرسشنامه شامل 15 سوال از نوع پرسش و پاسخ بوده و جواب‌های آن به صورت طیف لیکرت 5 گزینه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف می‌باشد که با اعداد 1 تا 5 مشخص گردیده‌اند (عدد 5 نیز بیانگر کاملاً موافق و عدد 1 بیانگر کاملاً مخالف آن شاخص نزد افراد پاسخ‌دهنده است). برای تهیه این پرسشنامه ابتدا مصاحبه‌های عمیق با 10 نفر از اساتید راهنما انجام شد. پس از استخراج موارد مطرح شده در مصاحبه‌ها، پرسشنامه 15 سوالی ساخته شد. روایی پرسشنامه مورد تایید آن‌ها بوده است. در این پرسشنامه سوالات 1، 2، 3 و 4 مربوط به فرضیه اول و بقیه سوالات با توجه به اهمیت بیشتر فرضیه دوم، مربوط به آن می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش عبارت است از کلیه معلمان ابتدایی که در شهرستان بندرترکمن در سال تحصیلی 1401_1400 مشغول به امر تدریس در مدارس شهرستان مذکور هستند. روش نمونه‌گیری در این تحقیق به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است. در این نوع نمونه‌گیری هر یک از اعضای جامعه آماری این تحقیق، شانس یکسان و مستقلی برای انتخاب به عنوان نمونه آماری دارند و انتخاب یک عضو در انتخاب سایر اعضای جامعه آماری تأثیری ندارد. بر این اساس از معلمان ابتدایی شهرستان بندرترکمن در سال تحصیلی 1401_1400 به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده و از طریق قرعه‌کشی، 20 نفر از ایشان انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده در این تحقیق از دو روش آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است که پس از استخراج اطلاعات و آنالیز آن‌ها انجام شد. برای توصیف داده‌ها، از مشخصه آماری میانگین استفاده شد. برای بررسی و تحلیل داده‌ها نیز از آزمون آماری مرسوم به تحلیل عاملی استفاده شد. در این تحقیق برای سنجش نظر پاسخگویان از مقیاس 5 درجه‌ای استفاده شده است. این 5 سطح شامل «کاملاً مخالف، مخالف، بی‌نظر، موافق و کاملاً موافق» می‌باشد که امتیاز مربوط به هر سوال به ترتیب از 1 تا 5 می‌باشد. در این پژوهش از فرمول میانگین حسابی یا همان میانگین نمونه ($\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n}$) استفاده شده است. این فرمول با استفاده از \bar{x} (خوانده شود ایکس بار) نشان داده می‌شود که از حاصل تقسیم متغیر $\sum x_i$ (حاصل جمع کل نمرات) بر متغیر n (تعداد نمرات) به دست می‌آید.

2. یافته‌های پژوهش

هدف این پژوهش، بررسی عوامل مؤثر در تقویت ارزش‌های اخلاقی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان بندرترکمن می‌باشد. بر اساس فرضیه‌های پژوهش و داده‌های به دست آمده از روش آمار توصیفی و شاخص‌های مرکزی، از نوع میانگین استفاده شده است؛ به طوری که پس از مشخص کردن فراوانی پاسخ‌ها برای هر جدول، میانگین نظر پاسخ‌دهندگان در زیر هر جدول مشخص شد.

جدول 1، دوران کودکی مهمترین دوره در شکل‌گیری ارزش‌های فرد می‌باشد.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	12	60
موافق	7	35
بی نظر	1	5
مخالف	0	0
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+5+5+5+5+5+5+5+5+5+4+4+4+4+4+4+3}{20} = 4.5 \quad (1)$$

جدول 2، زمینه‌های اخلاقی خوب و بد در کودکی در خانواده شکل می‌گیرد.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	1	5
موافق	18	90
بی نظر	1	5
مخالف	0	0
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+3}{20} = 4 \quad (2)$$

جدول 3، مربیان فقط با علم کافی می‌توانند با آنچه دانش‌آموز در کودکی دریافتند، شکل دهند.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	0	0
موافق	1	5
بی نظر	8	40
مخالف	10	50
کاملاً مخالف	1	5
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{4+3+3+3+3+3+3+3+2+2+2+2+2+2+2+2+1}{20} = 2.45 \quad (3)$$

جدول 4، برای درونی کردن ارزش‌های اخلاقی در کودکان باید با جدیت از همان سنین کودکی به آن‌ها آموزش داده شود.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	8	40
موافق	12	60
بی نظر	0	0
مخالف	0	0
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+5+5+5+5+5+5+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4}{20} = 4.4 \quad (4)$$

جدول 5: مهمترین عامل تربیت شهروند مطلوب جامعه، خود جامعه است.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	4	20
موافق	5	25
بی نظر	7	35
مخالف	4	20
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+5+5+5+4+4+4+4+4+3+3+3+3+3+2+2+2}{20} = 3.45 \quad (5)$$

جدول 6، ماهیت کلی جامعه مهم نیست و مردم سعی دارند تا فقط از ارزش‌های خوب جامعه پیروی کنند

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	0	0
موافق	2	10
بی نظر	4	20
مخالف	14	70
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{4+4+3+3+3+3+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2}{20} = 2.4 \quad (6)$$

جدول 7، در صورت وجود تضاد بین ارزش‌های جامعه و خانواده، مدرسه نمی‌تواند ارزش‌های جامعه را جایگزین ارزش‌های خانوادگی کند.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	0	0
موافق	4	20
بی نظر	4	20
مخالف	11	55
کاملاً مخالف	1	5
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{4+4+4+4+3+3+3+3+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2+1}{20} = 2.55 \quad (7)$$

جدول 8، اگر ارزش‌های اخلاقی جامعه مغایر با ویژگی‌های اخلاقی کودکان باشد، باید پیوسته به آن‌ها تذکر داده شود.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	0	0
موافق	4	20
بی نظر	13	65
مخالف	3	15
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{4+4+4+4+3+3+3+3+3+3+3+3+3+3+3+2+2+2}{20} = 3.05 \quad (8)$$

جدول 9، در مدرسه فراگیر سعی می‌کند با مشاهده اعمال همسالان خود رفتار آن‌ها را تقلید کند.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	5	25
موافق	14	70
بی نظر	1	5
مخالف	0	0
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+5+5+5+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+3}{20} = 4.2 \quad (9)$$

جدول 10، برای ایجاد علاقه در کودکان نسبت به درونی کردن ارزش‌های اخلاقی، رفتار اعضای مدرسه حائز اهمیت است.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	9	45
موافق	6	30
بی نظر	5	25
مخالف	0	0
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+5+5+5+5+5+5+5+4+4+4+4+4+4+3+3+3+3+3}{20} = 4.2 \quad (10)$$

جدول 11، دانش‌آموزان در سنین ابتدایی مدرسه ارزش‌هایی را یاد می‌گیرند که آموزش توسط اشخاص مورد علاقه‌شان انجام شود.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	4	20
موافق	5	25
بی نظر	11	55
مخالف	0	0
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+5+5+5+4+4+4+4+4+4+3+3+3+3+3+3+3+3+3}{20} = 3.65 \quad (11)$$

جدول 12، با توجه به وضعیت موجود در جامعه به نظر می‌آید که ارزش‌های اخلاقی به درستی به دانش‌آموزان ارائه نشده است.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	4	20
موافق	5	25
بی نظر	8	40
مخالف	3	15
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+5+5+5+4+4+4+4+4+4+3+3+3+3+3+3+3+2+2+2}{20} = 3.5 \quad (12)$$

جدول 13، با توجه به راحت‌تر بودن ارزش‌های واهی که شاهد آن هستیم می‌توان گفت ارزش‌های اخلاقی برای فرد مسئولیت در پی دارد.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	0	0
موافق	8	40
بی نظر	8	40
مخالف	4	20
کاملاً مخالف	0	0
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+3+3+3+3+3+3+3+2+2+2}{20} = 4.1 \quad (13)$$

جدول 14. ارائه ناصحیح ارزش‌های اخلاقی به فراگیر در مدرسه از جمله عواملی است که باعث می‌شود فرد نسبت به آن‌ها رغبتی نداشته باشد.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	0	0
موافق	8	40
بی نظر	7	35
مخالف	4	20
کاملاً مخالف	1	5
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{4+4+4+4+4+4+4+3+3+3+3+3+3+3+2+2+2+2+1}{20} = 3.1 \quad (14)$$

جدول 15. سطح زندگی افراد رابطه مستقیم با میزان اخلاق‌مداری آن‌ها دارد.

بازه	فراوانی	درصد
کاملاً موافق	1	5
موافق	2	10
بی نظر	4	20
مخالف	12	60
کاملاً مخالف	1	5
مجموع	20	100

$$\bar{x} = \frac{\sum x_i}{n} = \frac{5+4+4+3+3+3+3+3+2+2+2+2+2+2+2+2+2+2+1}{20} = 2.5 \quad (15)$$

3. بحث و نتیجه‌گیری

با تطابق دادن نتایج به دست آمده از پاسخ‌ها و داده‌های کمی جدول‌ها با فرضیه‌های مطرح شده، اطلاعاتی به دست آمد که به شرح زیر می‌باشند: فرضیه اول: زمینه اخلاقی تمامی رفتارها در دوران کودکی اتفاق می‌افتد و هر یک از عوامل موثر به شکلی که بر دیگری اثرگذار است، عمل می‌کند. در رابطه با این فرضیه بیش از 90 درصد پاسخ‌دهندگان، گزینه «موافق» و «کاملاً موافق» را درباره سوالات این فرضیه انتخاب کردند. انسان در دوران کودکی مانند خمیری است که می‌تواند از محیط اطراف خود تاثیر پذیرد و به شکل‌های مختلفی تبدیل شود و اگر عوامل محیطی به صورت کنترل نشده‌ای بر او تاثیر بگذارند، ممکن است رفتارهای ناپسند و غیراخلاقی در رفتارهای وی مشاهده شود و در صورت عدم جلوگیری و یا حتی عدم رفتار درمانی (پس از مشاهده رفتار ناشایست)، این رفتارها در او تثبیت شده و به یکی از ویژگی‌های شخصیتی او تبدیل گردد که در آینده اثرات نامطلوبی بر جامعه و اطرافیان خود خواهد گذاشت. در ارتباط با این مسئله و برای جلوگیری از رفتارهای ناپسند و شکل‌دهی به رفتار، نقش مربیان در مدارس می‌تواند پررنگ باشد. بنابراین مطلوب است که در دوران کودکی اهتمام و توجه بیشتری به این امر مهم شود تا در آینده مشکلات ناشی از غفلت در این امر گریبان‌گیر کسی نشود. فرضیه دوم: مؤلفه‌ها و شاخص‌های موثر در تقویت ارزش‌های اخلاقی فراگیران در چهارچوبی که متشکل از خانواده، مدرسه و جامعه است شکل می‌گیرند. خانواده اولین محیط اجتماعی است که کودک در آن قرار می‌گیرد و از رفتارهای اعضای آن تاثیر می‌پذیرد، همچنین مدارس به عنوان خانه دوم انسان‌ها با درجه تاثیرپذیری بسیار زیاد از همسالان و معلمان خود و نیز جامعه‌ای که کودک در آن زندگی می‌کند و تاثیر بسیاری که در اخلاق و شیوه زندگی او دارد. بنابراین با این تفاسیر لازم است که والدین، معلمان، مدیران و سایر کارکنان مدارس و نیز افراد جامعه در مرحله نخست نسبت به اهمیت جایگاه خویش در خانواده، مدرسه و جامعه مخصوصاً نسبت به کودکان آگاهی لازم را داشته باشند و سپس با ارزش‌های اخلاقی و راه‌های شکوفا و تقویت کردن آن در کودکان آشنا شوند. با توجه به شواهد و همچنین نظر کسانی که به پرسشنامه‌های این پژوهش پاسخ داده‌اند، می‌توان گفت که این سه رکن، نقش حیاتی در ایجاد و تقویت ارزش‌ها از جمله ارزش‌های اخلاقی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند.

منابع

- [1] احمدی، س. (1393). روانشناسی نوجوان و جوانان. چاپ شانزدهم، اصفهان: انتشارات صغیر.
- [2] باهنر، ن. (1392). آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد. چاپ شانزدهم، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- [3] برقی، ر؛ خلیلی، م. (1395). بررسی درونی کردن ارزش‌های دینی و اسلامی در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه. اولین کنفرانس بین‌المللی مطالعات اجتماعی، فرهنگی و پژوهش دینی، رشت.

- [4] خسروی، ز؛ باقری، خ. (1387). راهنمای درونی کردن ارزش‌های اخلاقی از طریق برنامه درسی. فصلنامه مطالعات برنامه درسی، سال دوم، شماره 8، 105_81.
- [5] ربانی، ر؛ شهبازی، س. (1389). بررسی ارزش‌های اخلاقی جوانان شهر اصفهان. مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره 5، 92_77.
- [6] زینعلی، ز. (1382). بررسی راه‌های درونی شدن ارزش‌های اسلامی در میان نوجوانان دختر مدارس راهنمایی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد.
- [7] سوسریایی، ع؛ گر، ا؛ قورچانی، م. (1400). واکاوی عوامل موثر در تقویت ارزش‌های دینی فراگیران مقطع ابتدایی شهرستان آزادشهر در سال تحصیلی 99_98. نهمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران.
- [8] سوهانی، ع. (1396). شیوه‌های تعمیق باورهای دینی در کودکان، دو فصلنامه آموزشی- پژوهشی- تحلیلی فلسفه و کودک، شماره چهار، پیاپی 16، 86-71.
- [9] مرادی، ژ. (1384). عوامل و موانع درونی شدن ارزش‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی.
- [10] معین، م. (1386). فرهنگ معین فارسی حرف الف جلد 1، تهران: انتشارات زرین.
- [11] منصوری موید، ف؛ نصیری سروی، ر؛ رنجبر، ق. (1398). بررسی نقش ارزش‌های اخلاقی، هویت و اعتماد اجتماعی بر امنیت انسانی (مورد مطالعه شهر تهران). فصلنامه علمی- پژوهشی امنیت پژوهی، سال هجدهم، شماره 65، 72_55.
- [12] موسی‌پور، ن؛ باغبان‌پور اصل، ل. (1392). تغییر برنامه درسی با رویکرد ارزش‌های اخلاقی. همایش ملی انجمن مطالعات درسی ایران، تغییر در برنامه‌های درسی دوره‌های تحصیلی، دانشگاه بیرجند.
- [13] مهدوی، م؛ زارعی، ا. (1390). عوامل موثر در گرایش نوجوانان به ارزش‌های اخلاقی (مطالعه موردی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی استان همدان در سال تحصیلی 84_83). فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات جامعه‌شناختی ایران، سال اول، شماره 3، 21_1.
- [14] میرکمالی، س. (1397). روابط انسانی در آموزشگاه، تهران: انتشارات یسطرون.
- [15] Qi-quan, Z. (2006). Curriculum reform in China: Challenges and reflections, Front. Education. China, 3: 370-382.